

ESENȚA CULTURII PENTRU TINERET

THE ESSENCE OF CULTURE FOR YOUNG PEOPLE

TATIANA COMENDANT,
conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

ECATERINA IUDINA,
lector superior,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

The article "The essence of culture for young people" emphasizes the problem of socializing the contemporary youth. Much attention is given to the system of norms and values of the young people from the Republic of Moldova. Against the background of social contradictions, the culture of young people is formed from an amalgam of moral and aesthetic problems. There is an analysis of the background of the youth's subculture: what it is based on and the way it is constituted.

Un șir de probleme actuale contradictorii, cum ar fi interpelarea ambiguă a unor procese din mediul tineretului, dar și al societății în genere, provoacă discuții aprinse.

Noțiunea de cultură include convingerile, valorile și mijloacele de exprimare comune unui grup social și care servesc la reglarea experienței și a comportamentului membrilor respectivului grup. Reproducerea și transmiterea culturii generațiilor premergătoare stau la baza procesului de socializare, de însușire a valorilor, credințelor, normelor, regulilor și idealurilor generațiilor anterioare [1].

Sistemul de norme și de valori care separă un grup de majoritatea socială, poartă denumirea de subcultură. Subcultura este determinată de anumiți factori, cum ar fi vârsta, proveniența etnică, religia, grupul social sau locul de trai. Valorile unei subculturi determină formarea personalității membrilor grupului, dar nu presupun renunțarea la cultura națională, acceptată de majoritate, cu mici abateri abia sesizabile. Cu toate acestea, majoritatea manifestă o atitudine neîncuviințătoare și de neîncredere față de subcultură.

Uneori un grup elaborează norme și valori care contravin culturii dominante, conținutului și formei ei. În baza unor asemenea norme și valori, ia naștere contracultura. Drept exemplu de contracultură poate servi curentul „hippy” al anilor ’60 sau curentul „sistema” din Rusia anilor ’80 ai secolului trecut [2].

Cultura tineretului modern din Republica Moldova conține atât elemente de subcultură, cât și de contracultură.

Vom analiza fondul subculturii tineretului contemporan din țara noastră: pe ce se bazează și cum se constituie el.

Subcultura tineretului se formează sub influența nemijlocită a culturii „adulților” și este determinată de ea chiar și în manifestările ei de contracultură. Cultura formală a tineretului se sprijină pe valorile culturii de masă, pe obiectivele politicii sociale de stat și a ideologiei oficiale.

Una dintre trăsăturile culturii tineretului constă în orientarea sa prioritar *distractivă și recreativă*. Odihna, are în principiu o misiune de recreație și de comunicare cu prietenii, în timp ce funcțiile de cunoaștere, de creație și cea euristică rămân nerealizate sau realizate doar parțial. Tendințele recreative ale răgazului se completează și din conținutul de bază al radiodifuziunii și televiziunii care difuzează prioritar valorile culturii de masă.

Merită să menționăm tendința de americanizare a necesităților și intereselor în cultură. Valorile culturii naționale, clasice și populare, sunt înghesuite de mai mult timp de stereotipuri schematice – modele de cultură de masă, orientate spre perpetuarea valorilor, de cultivare a unui model de viață american în formula cea mai primitivă și superficială. Eroii preferați și modele demne de urmat devin, conform sondajelor, eroinele operelor siropoase și a romanelor de dragoste de bulevard, în cazul fetelor și, în cazul tinerilor, „super eroii” de „thrillere”.

Totuși, americanizarea intereselor de cultură are un impact într-o sferă mai largă: tipajele artistice se răsfrâng asupra nivelului de comportament de grup și individual al tinerilor și se manifestă prin asemenea trăsături ale comportamentului social ca pragmatismul, cruzimea, tendința exagerată spre o bunăstare materială. Aceste tendințe persistă și în afirmarea culturală a tineretului: se remarcă un dispreț pentru valorile „depășite”, cum ar fi politețea, modestia și respectul pentru semeni, favorizând moda. Publicitatea impertinentă își are și ea rolul ei în americanizarea tineretului.

Tendințele culturii tineretului oferă prioritate orientărilor de ordin *consumator*, în detrimentul celor de *ordin creator*.

Ideea de consum se manifestă atât în aspectul ei sociocultural, cât și în cel euristic. Cultura modernă a tineretului este determinată de o individualitate și de o selecție abia perceptibile.

Selectarea unor valori anume este determinată adesea de stereotipurile de grup (exprimată, de regulă, prin persoana liderului de grup). Clișeele de grup și ierarhia după principiul prestigiului este în funcție de apartenența de sex, de nivelul de studii și, parțial, de locul de trai și de naționalitate; dar esența oricum rămâne aceeași: conformismul cultural în limitele unui grup neformal de comunicare și neacceptarea altor valori și stereotipuri de gândire, ceva mai temperate în mediile studențești și destul de agresive în mediile preuniversitare. Ca o manifestare extremă a acestei tendințe a subculturii tineretului se prezintă așa-zisele „bande”, cu o reglementare dură a rolului și a statutului membrilor ei.

Datele cercetărilor din mediile studențești din instituțiile cu profil artistic indică asupra faptului că afirmarea tineretului se realizează, de regulă, în afara instituțiilor de cultură și este determinată în mod special de televiziune, ca sursă de influență oficială, cu un vădit impact estetic, dar și social.

O altă tendință de formare a unei subculturi a tineretului este *lipsa autoindentificării etnoculturale*.

Cultura populară (tradițiile, obiceiurile, folclorul), este interpretată de majoritatea tinerilor ca ceva anacronic, încercările de a implementa un conținut etnocultural procesului de socializare, se reduce, adesea, la propaganda obiceiurilor străvechi moldovenești și a tradițiilor religioase. Autoidentificarea etnoculturală constă, întâi de toate, în cultivarea atitudinii pozitive pentru istoria și tradițiile poporului, ceea ce ne-am obișnuit noi să numim „dragoste de Patrie” și nu doar inițierea într-o singură confesiune, fie ea și cea a majorității. Trăsătura distinctivă a tineretului moldovean constă în fenomenul „diluării” subiective, a incertitudinii, a detașării de valorile de bază (valorile majorității) [3].

Astăzi studenții însușesc rapid noile stereotipuri, tânăra generație fiind liberă de frica totalitară. Din practica activității didactice, concluzionăm că studenții percep ideea de libertate întocmai conform *noului mod de gândire*. De regulă, ei nu văd libertatea strâns legată de necesitate, ci în concordanță cu forța și cu violența. Un semn clar al libertății, în accepția tinerilor, constă în neimplicarea statului în viața particulară a cetățeanului.

Chestiunea acceptării de către studenți a dreptății sociale a scos în evidență ritmul însușirii de către noua generație a valorilor societății democratice, cum ar fi conviețuirea în armonie cu legislația. Subcultura tineretului se prezintă drept oglinda inversă a percepției „adulte” a lucrurilor, relațiilor,

valorilor. Mulți recunosc drept valoare primordială *echivalarea răsplăteii reciproce* (necesitatea stimulării binelui și a pedepsirii răului).

Tineretul alege modelul democrat de conducere, acceptând și aspectele negative ale dezvoltării societății moderne. Într-o societate afectată, nu ne putem aștepta la o afirmare culturală eficientă a tinerei generații, cu, atât mai mult cu cât și nivelul de cultură a altor grupuri de vârstă și social-demografice din Republica Moldova, este, de asemenea, în continuă scădere.

Se acutizează și conflictul între generații, cu toate consecințele neplăcute ce decurg de aici – deteriorarea relațiilor în interiorul familiei (pe criteriul înțelegerii și încrederii reciproce), până la contrapunerea noțiunii de „noi” (ca valoare și ca factor activ) tuturor generațiilor „sovietice” anterioare.

O anumită doză, complementară generațiilor (contrapunerea imaginilor „noi” și „ei”), este tradițională. Cu toate acestea, interdependența între generații, în accepția tinerilor, se reduce adesea la negarea totală a valorilor părinților, inclusiv a istoriei propriului stat. Este o strategie destul de vulnerabilă, dacă vom avea în vedere caracterul apolitic al tinerilor, detașarea lor de problemele sociale, dar și de cele de grup sau de corporație (excluderea colaborărilor), în favoarea propriei persoane.

Distanța între generații se asociază cu antonimul psihologic „noi” și „ei”. Această contrapunere este destul de evidentă la nivelul stereotipurilor culturale propriu-zise (în sens direct): există moda „noastră”, muzica „noastră”, comunicarea „noastră”, dar există și toate acestea ale părinților, „bătrânești”, care se impun ca mijloace autoritare ale socializării umane. Aici apare al treilea aspect (după cel social și cel de interdependență între generații), cel de detașare a culturii tineretului – *detașarea culturală*.

Mulți sunt îngrijorați de „nuanțele distructive” ale muzicii pentru tineret. Astfel, ia naștere o ideologie a generațiilor cu tendințe deviate.

De fapt, este evidentă tendința de dezumanizare și de demoralizare a conținutului artistic, manifestată prin umilirea, deformarea și desființarea chipului uman. Această imagine este evidentă în escalarea scenelor de violență și de sex, în amplificarea scenelor de cruzime și exagerarea în naturațea lor (cinematograful, teatrul, muzica, literatura, artele plastice și viața reală), ceea ce contravine normelor moralității umane și are influență negativă asupra spectatorului tânăr, în special. Această presiune se confirmă prin multiplele cercetări. Din punct de vedere social-psihologic, violența cinematografului și erotica negativă își au o contribuție directă în criminalistica vieții contemporane, cu un impact evident asupra copiilor, adolescenților, tineretului, care, de fapt, constituie utilizatorul principal al sălilor de cinema și de internet. Se știe că nivelul de criminalitate crește tocmai în aceste medii. Nu întâmplător în țările avansate, societatea civilă fondează diverse asociații, de tipul Coaliției Internaționale de luptă împotriva violenței televizate, în SUA, sau, tot în SUA, Recreațional Software Advisory Council care exercită controlul asupra conținutului paginilor pe Internet, în scopul limitării accesului minorilor la informații cu un conținut dubios (injurii, pornografie, violență, politică, ideologie).

Apariția unei anumite subculturi a tineretului, cu tendințele de mai sus, este determinată de un șir de motive, între care considerăm mai importante pe următoarele:

– Tineretul trăiește într-un mediu social și cultural comun, de aceea criza societății și a institutelor ei de bază se răsfrânge asupra esenței și orientării subculturii tineretului. Tocmai din aceste considerente este indiscutabilă elaborarea programelor pentru tineret, cu excepția celor social-adaptabile sau de orientare social-profesională. Orice efort de corectare a procesului de socializare se va ciocni neapărat de starea precară a institutelor sociale ale societății moldave întâi de toate, a sistemului de învățământ, a instituțiilor de cultură și a mijloacelor mass-media. Tineretul reflectă întocmai oglinda societății;

– Criza instituției familiei și a educației în familie, reprimarea individualității și a inițiativei copilului, a adolescentului, a tânărului, atât în familie, de către părinți, cât și de către pedagogi, la școală, dar și de toți ceilalți reprezentanți ai lumii „adulte”, va conduce neapărat către un infantilism social și cultural și spre un pragmatism și o inadaptabilitate socială, a expresiei caracterului contravențional și extremist. Stilul agresiv de educație „produce” și un tineret agresiv, o detașare între generații motivată de comportamentul celor adulți, când copiii maturi nu pot ierta nici educatorii, nici societatea în ansamblu care cultivă niște caractere docile, executante și lipsite de inițiativă, în

detrimentul independenței, inițiativei, libertății orientate spre cursul așteptărilor sociale, nu reprimare de către agenții socializării;

– Comercializarea mijloacelor media și, parțial, a întregii culturi artistice, generează un anumit tipaj de subcultură, deopotrivă cu agenții principali ai socializării - familia și sistemul de învățământ. Vizionarea emisiunilor televizate, de rând cu comunicarea, constituie cele mai răspândite forme de autoafirmare. Sub multe aspecte, subcultură tineretului reproduce întocmai subcultură promovată de emisiunile televizate, care-și cultivă un spectator foarte comod și superficial.

Subcultură tineretului se prezintă ca o oglindă inversă a lucrurilor, relațiilor și valorilor din lumea celor adulți. Nu putem conta pe o cultură eficientă de afirmare a generației tinere într-o societate afectată, cu atât mai mult cu cât și nivelul de cultură al altor grupuri de vârstă și social-demografice a populației Republicii Moldova este în continuă scădere.

Astăzi tineretul înaintea exigențe concrete:

Tabelul nr.1

Nr.	Exigențele tineretului către societate	Realitatea societății noastre
1	Relații sociale complexe continuu, exigențe sporite din partea societății către socializarea și educarea tinerei generații	Utilizarea insuficientă a mijloacelor sociale, economice, ideologice, politice, educative – de acțiune asupra cetățeanului
2	Tendința de a vedea societatea înfloritoare	Instabilitatea socială și economică
3	Tendința către democrație și umanism	Metodele administrative perimate de educație
4	Solicitarea unui proces continuu de socializare și de educație culturală	Sistemul perimat de finanțare a instituțiilor de stat de cultură și educație
5	Un sistem de valori bine definit	Lipsa de orientare în condițiile coexistenței valorilor „vechi” și „noi”
6	Principiul „Fiecăruia - după muncă”	Inutilitatea muncii cinstite
7	Necesitatea unui trai luxos	Posibilitățile statului de a satisface asemenea necesități
8	Cuvântul să corespundă cu fapta	–

Legenda: Exigențele tineretului către societate versus realitatea socială.

De ce tocmai tineretul impune aceste probleme?

Originea subculturilor tineretului stă în nemulțumirea de viață, iar în aspect sociologic - în criza societății, în incapacitatea ei de a răspunde necesităților fundamentale ale tineretului în procesul de socializare. De aici, și explicația componentei preponderent tinerești a asociațiilor neformale. S-ar părea că cei mai nemulțumiți de viață sunt pensionarii, deci ei ar fi trebuit să se îngheșue la diverse manifestări neformale, să-și ceară drepturile, pe când peste tot sunt în frunte tinerii. Persoanele trecute de 50 își au segmentul lor bine definit în sistemul social, pe când tânăra generație trebuie să-și obțină „un loc sub soare”, pentru care se dau lupte adevărate. Tineretul luptă cu societatea care nu dorește să-i soluționeze problemele și să-1 accepte așa cum dorește el să fie. Apar persoane cu un status nedefinit, aflați în faza de trecere de la un nivel social la altul, sau chiar decăzuți din societate.

Prin ce se explică fenomenul persoanelor „decăzute”?

Admitem două explicații, în primul caz, o persoană nimerește într-o asemenea situație aflându-se într-o stare nedeterminată, în perioada de trecere dintr-o structură socială în alta. De regulă, aceste persoane își găsesc neapărat locul lor în societate, își capătă un status al lor permanent, se includ în viața socială și părăsesc terenul contraculturii. În al doilea caz, tânăra generație pășește într-un deșert. Nu atât tineretul dintr-o anumită structură socială alunecă undeva în jos, cât se clatină însăși structura de sub picioarele lui. Astfel, apar brusc un șir de comunități ale tinerilor, care resping lumea

celor maturi și experiența lor inițială. Consecințele aflării tineretului în sânul contraculturii sunt și ele de alt ordin: tinerii nu tind să se includă în structura anterioară, dar încearcă să construiască una nouă. Sub aspectul valorilor, are loc o schimbare de paradigmă. Valorile contraculturii ies la suprafață, devin dominante și stau la baza organizării unei „mari” societăți. Dimpotrivă, valorile anterioare se sedimentează și se transformă în contracultură.

De fapt, aceste două aspecte nu se exclud, ci se completează unul pe altul, în perioadele stabile și în societățile tradiționale, persoanele decăzute social sunt, într-adevăr, acele care, la moment, se află, temporar, într-o perioadă de trecere. Într-un sfârșit, ele se includ în societate, se acomodează, își capătă un statut al lor. În perioadele de mari schimbări, în categoria celor social decăzuți nimeresc pături mai mult sau mai puțin considerabile. Uneori, acest proces îi cuprinde pe toți [4]. Dar nu toți devin „hippy”, mulți traversează starea de contracultură.

Nici un sistem nu-i poate cuprinde pe absolut toți dintr-o societate. Câte ceva rămâne oricum în afară, cum ar fi vestigiile miturilor de odinioară sau germenii miturilor noi, cât și diverse informații provenite din alte ideologii și care nu se înscriu în mitul de bază. Toate ele se sedimentează în segmentul culturii externiste.

Rădăcinile genetice de bază ale culturii pentru tineret care determină dinamica ei ulterioară, constau în:

- Particularitățile de vârstă ale tineretului, el fiind mai emotiv, mai dinamic și mai spontan în manifestarea sentimentelor. Tineretul este mai independent atât timp cât nu și-a întemeiat o familie, nu are o meserie, nu este legat de un șir de obligații și de îndatoriri, în care este implicată, cu vârsta, orice persoană adultă.

- Tineretul este liber de frica totalitară, care obliga fiecare elev din clasa întâi să devină octombrel, apoi - pionier, pe urmă - comsomolist și, în sfârșit, un comunist fanatic. În condițiile criticii interzise, nici nu putea fi altfel.

Problemele tineretului, și, în particular, problemele contraculturii tineretului, poartă astăzi un caracter global și se datorează crizei tuturor modelelor de socializare existente: în anii ’60 această criză a cuprins cartierele pariziene (revoltele studențești din 1968), apoi, sub o formă și mai acută, a izbucnit în țările în curs de dezvoltare, iar spre sfârșitul anilor ’70 „uraganul” a ajuns până la noi. Dar să nu uităm de specificul național: asociațiile din Apus constituie doar o stratagemă pentru a-și atinge obiectivele. Este adevărat, metodele prin care se ating aceste obiective, sunt discutabile...

Funcția de bază a oricărei asociații, fie ea mișcare de amatori sau un grup neformal contracultural, rămâne aceeași: tendința spre autoafirmare, întruchiparea subiectului, cu alte cuvinte, argumentarea existenței ei în această lume. Dacă un adolescent de 14-17 ani percepe socializarea doar ca pe o negare a socialului (esența crizei socializării), în cazul tineretului mai în vârstă primează orientarea către niște obiective sociale bine determinate. Dar și unii și alții au o activitate cu un caracter de comunicare autoapreciativ, orientat doar către cei cu același mod de gândire, o activitate construită pe înțelegere și încredere reciprocă, calități care le lipsesc tuturor tinerilor.

Funcția de autoafirmare este completată de altele 3, caracteristice pentru activitatea oricărui grup de inițiativă.

Funcția de instrumentare. Orice asociație, club, grup, urmărește un anumit scop: în primul rând, cel evident (protecția monumentelor de istorie și de arhitectură, tendința de a renaște și de a menține cultura națională), iar în al doilea rând, unul ascuns, subconștient (să devină puternici și să se afirme în rândul semenilor, să impună respect), în ambele cazuri, grupul se prezintă ca un instrument de obținere a unor rezultate concrete, conștiente sau inconștiente.

Funcția de compensare este și ea una foarte importantă, într-un colectiv de studii sau de muncă, chiar și în propria familie uneori, unele persoane se simt închistate, strâmtorate de exigențele obligațiilor sau perspectivelor sociale, care depind de pedagogi, părinți sau de superiori, în asemenea cazuri, participarea în activitatea unui grup de inițiativă, în special unul neformal, compensează lipsa independenței personale și a libertății în structurile tradiționale.

Este altceva că persoana oricum rămâne dependentă de conducător, de lider, de anumite reguli de comportament, în noua comunicare pentru el, adică independența poate fi relativă, presupusă doar,

dar sentimentul existenței ei oricum rămâne prezent.

O parte a tineretului este în căutarea afirmării active, chiar și în condițiile când domină o atitudine consumatoare față de cultură. Grupările de amatori îndeplinesc o *funcție euristică*, esența căreia constă în faptul că ea este exprimată prin asociații artistice de creație, social-culturale și social-morale („Caritate”), în timp ce în grupurile de contracultură ale adolescenților ea lipsește total sau se manifestă foarte slab.

În țara noastră, problema tineretului este strict legată de moștenirea sistemului totalitar de intoleranță față de orice alt mod de viață și de comportament, monitorizată nu doar prin actele de drept, cât și prin mințile oamenilor.

Intoleranța provoacă intoleranță, de aceea tineretul de astăzi, fiind întreținut material de părinți, nu acceptă modul de viață al părinților, concepțiile și comportamentul lor. Pe fondul unor asemenea contradicții sociale și între generații, se formează subcultura tineretului contemporan, bazată pe contraste, pe contradicții, dintr-un amalgam de probleme sociale și estetice.

Astfel, un obiectiv al cercetărilor subculturii tineretului va consta neapărat în renunțarea la prejudecățile negative și la atitudinea diferențiată în aprecierea unor concepții diferite de cele acceptate de toată lumea și a unor activități ale asociațiilor formale și neformale de tineret.

Dacă un popor își merită conducerea pe care o are, atunci poporul și conducerea își au tineretul pe care l-au educat: orice manifestare de dezinteres pentru problemele tineretului poate determina apariția unor probleme și mai grave pentru prezentul și viitorul societății.

Referințe bibliografice

1. ANTONESCU, G. G. *Educație și cultură*. București: Humanitas, 1970.
2. ШМИДТ, Д. Какое гражданское общество существует в России ? **În:** *Pro et Contra*. 2006, nr.1.
3. BĂDESCU, I ; ABRAHAM, D. Conlocuirea: dimensiune a relațiilor interetnice. **În:** *Sociologie Românească, Seria Nouă*, București, 1994, Anul V, nr. 23.
4. TURNER, J.C.; BROWN,R.J.; TAJFEL, H. Social Comparasion and Group Interest in Ingroup Favoritis. **In:** *Euroup.J. of Social Psychology*. Chechester, 1979, v. 9, nr. 2.